

Els últims morts **vivants**

El consum exclusiu d'heroïna ha minvat fins situar-se en una taxa de consum del 0,1% de la població. Però els toxicòmans que encara en prenen es troben més abandonats que mai. Ja no són el centre del problema de la droga, sinó un efecte residual. Els addictes d'avui superen els quaranta anys i, més enllà de la sida, han desenvolupat altres malalties degeneratives.

El consum d'heroïna, de manera més clara que en qualsevol altre moment en la seua història, es troba en un punt de descens estable. El Pla Nacional sobre Drogues, en la seua última enquesta domiciliària, ofereix xifres significatives. Segons aquestes, només el 0,1% de la població de l'estat espanyol entre 15 i 64 anys ha declarat haver consumit la droga durant l'últim any. El 1995, el percentatge era del 0,5%. I el 1997, era del 0,2%.

Tota estadística pot tenir mancances, i aquesta no és una excepció. L'enquesta és domiciliària i, per tant, no preveu els toxicòmans vagabunds —una part representativa dels addictes— ni tampoc els qui viuen en els poblats de barraques. No obstant això, els últims anys ha baixat el nombre d'atencions mèdiques practica-des per sobredosi d'heroïna i també han disminuït els ingressos de consumidor de *pols* en centres de desintoxicació. Això no vol dir que l'heroïna no tinga devots, però sí que la relació dels toxicòmans amb aquesta substància ha canviat.

Per exemple, la moda instaurada en els anys 80 de traficant heroïna barrejada amb cocaïna és ara habitual. La coca ajuda a electrificar l'efecte sedant del *cavall*, i a donar dinamisme al flaix de l'heroïna (la sensació de *pujada* opiàcia inherent a la droga). El *cavall*, en canvi, rebaixa els efectes nerviosos de la cocaïna, que resulten nous per al consumidor de *speedball*—el nom que rep aquest combinat—, avesat, per regla general, a consumir exclusivament heroïna.

Perquè molts ionquis de tota la vida han intentat deixar aquesta addicció substituïnt el consum d'heroïna pel de

na, droga que sempre han considerat menys letal. Com que aquesta és una droga que ataca els nervis, i d'efectes contraris als del *cavall*, aquests toxicòmans la toleren millor *tallada* amb heroïna. Aquesta barreja fa pensar al ionqui que pot desfer-se a poc a poc de la vella addicció, quan, en realitat, se'n crea una de nova. En el combinat de *speedball*, de fet, hi ha molta més coca que heroïna. El gram d'una o altra substància es pot aconseguir a uns 60 euros. El de la barreja, per més.

Droga de moda, droga decadent.

Per tant, el consum exclusiu d'heroïna ha baixat entre les noves generacions. Els casos de transmissió de sida per xeringues usades han passat, a nivell estatal, de 5.000 el 1994 a 765 el 2001. Els ingressos d'urgència per sobredosi d'heroïna eren el 1996 el 61,4% dels relacionats amb la droga; l'any 2000, eren únicament el 40%. La por a la sida, el boca a boca, la lluita de les mares per curar els fills i la devastació que la droga ha creat en distintes generacions s'han unit a factors externs en el descens del consum. Per exemple, la dificultat avui d'aconseguir heroïna amb facilitat.

La invasió dels Estats Units a l'Afganistan va propiciar el canvi de règim administratiu en el país. Amb el Govern taliban, la producció i exportació d'heroïna va assolir xifres rècord en la regió i es va convertir en una de les bases del finançament d'aquest règim.

El nou govern, en canvi, ha extremat el control sobre aquest comerç, i això ha ajudat a fer més difícil que la droga arribe de manera suficientment fluida a Occident.

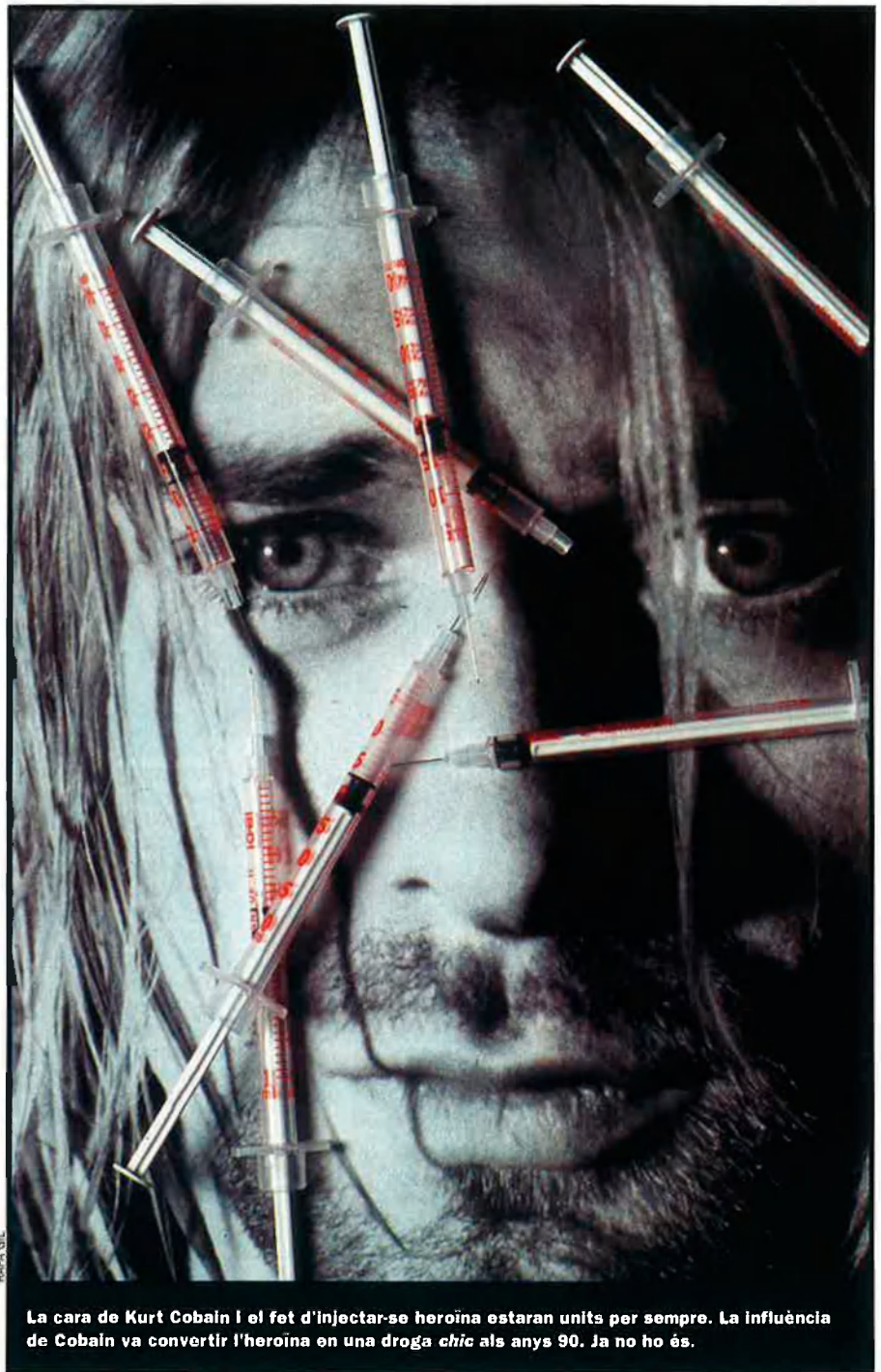
Un altre element decisiu és que l'heroïna, després d'uns anys en què va tornar a ser una droga *snob*, ha caigut de manera absoluta en el sac de les drogues "decadents".

A mitjan anys 90 l'heroïna torna a ser moda als EUA. Efectivament, pel·lícules com ara *Pulp Fiction*, de Quentin Tarantino, i la poderosa i tortuosa influència de mites musicals com ara Kurt Cobain (cantant de Nirvana) i del nihilista moviment sociomusical que ell va inspirar, el *grunge*, varen ajudar a lligar aquesta droga amb la modernitat i les noves tendències. Això va coincidir amb la substitució de molts cultius de cocaïna per camps d'heroïna a Colòmbia i al Perú: era una estratègia per despistar el control de la DEA (agència dels EUA contra la droga), i per diversificar el negoci dels narcos llatinoamericans. El fet que aleshores entre les joves supermodels el consum de *cavall* estiguera ben vist va ser un benefici inesperat per als traficants, que començaren a inundar d'heroïna Europa i els EUA.

Durant aquells anys, entre els drogoaddictes es va generalitzar el costum de fumar *xinos*, unes dosis d'heroïna cremada que s'inhaleu a través d'un canut. Aquest format es va imposar a l'agulla per por de la sida i gràcies al mite –perillósíssim– que l'heroïna inhalada era menys dolenta que injectada. Únicament és menys directa.

Desgraciadament, ha estat necessari que la mort arrabassara noves generacions de drogoaddictes perquè el concepte d'*heroin-chic* desapareguera del mapa. Una publicació mèdica holandesa explicava recentment que ara, els joves d'Amsterdam –ciutat arrasada per l'heroïna– ja no consideren la *pols* com una droga *in*, sinó com una substància decadent. Segons paraules literals, "una droga per a fracassats". I aquest concepte, en una societat com la nostra, és el millor antídote perquè els fills de família benestant s'aparten d'aquesta substància.

Perdedors. Però, què passa ara amb aquells que no consumeixen per raons de moda? Aquells que segueixen fidels a l'heroïna, més enllà de les tendències, de les plagues, de la mala fama i de les

La cara de Kurt Cobain i el fet d'injectar-se heroïna estaran units per sempre. La influència de Cobain va convertir l'heroïna en una droga *chic* als anys 90. Ja no ho és.

muntanyes de cadàvers que ha deixat la droga, i que no tenen recursos econòmics per a ingressar en clíniques de luxe? Doncs que ja no formen part del nucli del "problema de la droga".

Són residus d'altres èpoques, una molèstia per al mobiliari urbà. Perquè la preocupació social i sanitària se centra en altres qüestions. La xifra de consumidors compulsius d'heroïna és ridícu-

la en comparació a la dels qui avui devoren èxtasi. O, sobretot, dels qui ensuamen cocaïna, una droga que, com en els anys vuitanta, i gràcies a una enorme democratització del seu consum, és avui la substància que domina el mercat. Mentre el nombre de toxicòmans relacionats amb l'heroïna disminueix, el d'èxtasi creix des del 0,2% de la població total de l'estat de 1999 al 0,4%

Dalt, una toxicomana s'amaga mentre fuma un xino, una dosi d'heroïna inhalada. Els ionquis, de manera majoritària, han substituït les xeringues pels canuts d'Inhalat xinos. Les altres dues imatges reflecteixen les escenes de marginació inherents al reducte humà que encara consumeix heroïna a les grans ciutats.

del 2001, i el de coca augmenta d'un 0,4% (1995) a un 1,4% (2001).

De fet, la cocaïna va provocar el 40,5% de les urgències hospitalàries en l'any 2000, i el segon major nombre de tractaments per a deshabitació de cocaïna a Europa es dona a l'estat espanyol (el primer lloc l'ocupa Holanda).

Ara bé, la majoria d'entre les 7.000 i 8.000 morts que causa la droga cada any a Europa tenen relació amb l'heroïna, que és, encara, la droga més consumida a les presons. Gran part dels consumidors de *cavall* s'han iniciat en l'addicció dins d'un centre penitenciari (exactament l'11% dels reclusos de les presons de l'estat espanyol en pren).

Però el vampirisme de l'heroïna gairebé no afecta ja la gent més jove, sinó que es manté com una maledicció entre aquells que començaren a consumir-ne en els primers anys 80. Sobre aquells que una vegada intentaren convertir-se en els més valents del barri, i, que, en canvi, han acabat com els últims i més tristos morts vivents de qualsevol ciutat.

La majoria dels toxicòmans que han aconseguit sobreviure no disposen encara de cap tractament mèdic que els ajude a abandonar la malaltia. L'edat dels qui sol·liciten tractament de desintoxicació de l'heroïna augmenta des del 1988, i dels 34.000 individus que passaren per un centre a l'estat espanyol durant l'any 2000, només 8.000 hi ingressaven per primera vegada. De la mateixa manera, a nivell europeu, la majoria de víctimes de sobredosi tenen entre 20 i 39 anys.

Segons l'Observatori Europeu sobre Drogues, "aquesta tendència és deguda a l'augment del consum d'heroïna en els anys 80 i 90, i això encara avui es fa notar". La metadona —una droga menys nociva que el *cavall*— s'ha descobert, finalment, com un substitutiu poc contundent contra l'addicció dels heroïnòmans. El procés, en molts casos, és: el ionqui pren metadona per deixar el *cavall*; s'enganxa a la metadona; té problemes per aconseguir metadona al carrer; i torna al *cavall*.

Els diners de les investigacions sanitàries i els esforços mèdics i policials estan concentrats a combatre altres drogues de major impacte. Els ionquis del *cavall*, per culpa del poc valor de la seua presència estadística, són, definitivament, una qüestió adjacent en la lluita contra la droga.

No obstant això, i gràcies a la veterania de l'epidèmia, la medicina ha procurat darrerament molts avenços per allargar la vida de l'addicte. Els antiretrovirals poden controlar l'evolució de la sida, i la reducció del dany allarga la vida del malalt. Les campanyes de *Médecins del Mundo* per a l'intercanvi de xeringues han salvat també moltes vides.

Ara, gràcies a les ONG que es mouen en vehicles itinerants, els toxicòmans poden aconseguir àcid cítric per dissoldre l'heroïna. Això els evita empestar-

se amb fongs com els passava amb el tradicional recurs a les gotes de llimona en aquest procés. Però res d'això els ha salvat de l'envelliment prematur. Com recentment ha publicat un estudi del departament de salut de l'Ajuntament d'Amsterdam, l'heroïna pot accelerar les malalties pròpies de la vellesa entre gent que a penes ha fet els quaranta anys. Demència, emfisemes pulmonars que aboquen a la invalidesa física, diabetes, càncer i distintes psicopatologies són algunes de les conseqüències del consum de llarg recorregut. Un consum que, habitualment, s'acompanya de tabaquisme i alcoholisme, amb els conseqüents perjudis per a la salut.

Una altra de les conseqüències del consum perenne són els buits emocionals. Aquests fan més fàcil la recaiguda de molts dels qui intenten deixar l'hàbit. Segons un equip d'investigadors d'Andalusia, al capdavant del qual es troba el metge i psicòleg Francisco Aguilar, l'addicció produeix profunds danys neuronals que dificulten la capacitat per sentir emocions. Els consumidors viuen de manera tan intensa l'experiència amb l'heroïna que qualsevol situació quotidiana els resulta avorrida, en comparació. Així, el buit empena bona part dels qui passen per programes de desintoxicació a retornar al *cavall* per recuperar aquesta vella emoció. La constatació científica és recent, i el sistema sociosanitari no té ressorts per combatre un problema derivat del consum.

Per tant, aquest aspecte emocional dificulta de manera decisiva la rehabilitació dels ionquis recalitrants. Si hi afegim que l'heroïna se subministra amb finalitat terapèutica contra la síndrome d'abstinència només de manera limitada, i que la quantitat de dispensaris d'heroïna disminueix progressivament, a un toxicòman li acaba resultant molt complicat plantejar-se la curació.

Al País Valencià, per exemple, dels quatre centres d'ajuda per a malalts que preveia el Pla Autònmic de Prevenció de Drogodependències, només n'hi ha un en funcionament, el de Castelló. Organitzacions com ara Médicos del Mundo o Proyecto Hombre són les que intenten omplir aquest forat, sense que l'administració es decideixi a dur la

Dalt, un jove utilitza el mètode clàssic i directe de consum de *cavall*. A baix, a l'esquerra, una agulla en el procés de càrrega d'heroïna. Al costat, l'acte de cremar paper d'alumini forma part del ritual per fer que l'heroïna desprengui fum. Aquest fum s'inhala a través d'un canut. És el procés que en el carrer es coneix com "fumar xinos".

DOMÈNEC UMBERT / RAFA GIL

iniciativa. "I el més perjudicat, com sempre, és el toxicòman", explica David, exionqui amb la sida controlada pels metges, que ha vist morir una germana per sobredosi i una altra per suïcidi. "Jo tinc més de trenta anys, i ho vaig deixar fa mesos, després de deu anys de consum diari —explica—, però si has sigut ionqui, i se't nota, no et vol ningú,

no vals, estàs fora de joc per a sempre; és un pecat que no et perdonen", opina. "Ara, una cosa sí: amb tot, val la pena deixar-ho. No solament perquè estàs millor, sinó perquè demostres a la gent que ets capaç de fer-ho." I, per David, "això no té preu".

Joan M. Oleaque